**Український державний університет
імені Михайла Драгоманова**

ISSN 2307-3179

ВІСНИК АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 55

Київ – 2026

В І С Н И К
А Г Р А Р Н О Ї
І С Т О Р І Ї

55'2026

Науковий журнал

Редакційна колегія:

М.А. Журба (*головний редактор*),
В.А. Вергунов, В.О. Доценко,
Н. Гьозалова М.П. Жолоб, І.А. Коляда,
В.О. Оліцький, О.В. Потильчак,
В. Сукарєв, В.Ю. Чеканов

B U L L E T I N O F
A G R A R I A N
H I S T O R Y

Editorial Board Members:

Zhurba M. (*Editor-in-chief*),
Dotsenko V., Koliada I.,
Padalka S., Potylchak O., Sukarev V.,
Vergunov V., Zholob M.

55'2026

Scientific journal

УДК 94:63(100)
В 53
DOI: 10.31392/VAH-2026.55

Засновник:
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Свідоцтво про державну реєстрацію:
КВ № 19525 – 9325 Р від 13.11.2012 р.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 894 від 10.10.2022 р. журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з історичних наук (спеціальність В9 / 032 Історія та археологія)

Ідентифікатор медіа: R30-04514

Журнал індексується в міжнародній наукометричній базі Google Scholar

Офіційна інтернет-сторінка видання:
https://agrarian-history.com.ua

Адміністратори сайту:
О. Мальований,
С. Діхтяр

Адреса редколегії:

03037, м. Київ,
вул. Освіти, 6, каб. 16
тел.: (097) 130-91-96;
e-mail: zholobb@gmail.com

Друкується за рішенням:
Вченої ради історичного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова
(протокол № 9 від 23.04.2026 р.)

Підп. до друку 24.04.2026
Формат 70 х 108 1/16.
Папір офсет. Друк. різогр.
Ум. автор. арк.: 30
Наклад 50 прим.

Друк: ТОВ «ТВОРИ»

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен та інших відомостей.

CC BY 4.0

https://doi.org/10.31392/VAH-2026.55.17
УДК 929:791.653-051]:37.011.3

СТАНОВЛЕННЯ МИТЦЯ БОГДАНА СТУПКИ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА

Коляда Ігор Анатолійович
доктор історичних наук,
професор кафедри методології та методики суспільних дисциплін,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ
e-mail: kolyada.i.a.1968@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-3802-9082

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню становлення особистості та формування творчого світогляду видатного українського актора театру і кіно Богдан Ступка у період шкільних років. У центрі уваги перебуває проблема соціалізації особистості в умовах складних суспільно-політичних трансформацій повоєнного періоду та періоду хрущовської відлиги, а також вплив соціокультурного середовища, родинного виховання, освітнього та мистецького середовища на формування майбутнього митця. У статті проаналізовано особливості історичної епохи, в якій формувалася особистість Богдана Ступки, зокрема період пізнього сталінізму та хрущовської десталінізації, що суттєво вплинули на світогляд, систему цінностей та культурні орієнтири молодого покоління повоєнного часу. Особлива увага приділяється ролі міста Львова як важливого культурного центру, що мав значний вплив на формування естетичних уподобань і духовного світу майбутнього актора. Досліджено значення шкільного середовища, зокрема навчання у львівських школах №№ 37, 4 28, які мали давні освітні та національно-культурні традиції та формували середовище інтелектуальної та творчої молоді. Розглянуто також вплив кола спілкування, шкільних друзів, учителів та загальної атмосфери театрального львівського середовища на розвиток творчих здібностей, інтересу до мистецтва та театру у Богдана Ступки – підлітка. Важливе місце у дослідженні займає аналіз родинного середовища, яке відіграло визначальну роль у формуванні духовних цінностей, моральних орієнтирів та мистецьких інтересів Богдана Ступки. Саме завдяки родині та ранньому знайомству з театральним і оперним мистецтвом відбулося формування його естетичного смаку, світогляду та професійних орієнтирів. У статті доведено, що становлення особистості майбутнього митця було складним і багатофакторним процесом, у якому поєдналися вплив історичної епохи, соціального середовища, освіти, культури та родинного виховання. У сукупності ці чинники сформували підґрунтя для появи у майбутньому видатної постаті українського театру і кіно.*

Ключові слова: *Богдан Ступка, соціалізація особистості, шкільні роки, Львів, театральне мистецтво, культурне середовище, формування особистості.*

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві з його нестримним розвитком та динамічними змінами особливого значення набуває проблема соціалізації особистості. Сучасному суспільству потрібна ділова, ініціативна, творча, активна особистість, здатна реалізувати себе в професійній сфері та міжособистісних стосунках.

У педагогічній літературі «соціалізація» у широкому значенні тлумачиться як сукупність всіх соціальних і психологічних процесів, за допомогою яких індивід

засвоює систему знань, норм і цінностей, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства; процес входження індивіда в соціальне середовище, його опанування навиків практичної та теоретичної діяльності, перетворення реально існуючих відносин в якості особистості; процес включення індивіда в систему суспільних відносин і самостійне відтворення цих відносин. Вона включає не лише усвідомлені, контрольовані, цілеспрямовані дії, але і стихійні, спонтанні процеси, які так або інакше впливають на формування особистості. Соціалізація передбачає освоєння людиною здібності до «адаптивної активності» і здійснюється під впливом цілеспрямованих процесів (навчання, виховання) в навчально-виховних установах та під впливом стихійних чинників (сім'я, вулиця, ЗМІ та ін.)» [Москаленко, 2013, с. 59-61].

Саме заклад загальної середньої освіти на сучасному етапі покликаний створити умови для розвитку таких якостей та можливостей, які б забезпечили можливості для самореалізації особистості.

Аналіз та узагальнення ролі школи у становленні такої видатної особистості України як актор Богдан Ступка, застосування міждисциплінарного та порівняльного підходів до вивчення його біографії має розширити наукові діапазони досліджень у біографістиці.

Мета статті полягає у спробі проаналізувати чинники, що впливали на становлення особистості майбутнього митця України Богдана Ступки, опираючись на різні джерела розкрити процес формування рис характеру особистості Ступки-підлітка, його світоглядних орієнтирів та духовних цінностей, проаналізувавши роль театрального середовища Львова, роль освітнього середовища львівських шкіл, кола шкільних друзів, родинного виховання, батьківського авторитету, висвітливши моделі поведінки у контексті суспільно-політичних процесів в Україні другої половини 1940-х рр. – 1950- х рр.

Аналіз джерел та останні дослідження. Висвітленню постаті видатного митця українського театру і кіно Богдана Ступки присвячено праці історика-біографіста Богдана Ступки В. Мельниченка [Мельниченко, 2001, 2012], кінокритика С. Тримбача [Тримбач, 2022], М. Загребельного [Загребельний, 2018], статті українських театрально- та кіножурналістів Л. Брюховецької [Брюховецька, 2005, 2020] та О. Вергеліса [Вергеліс, 2016], О. Палій [Палій, 2025], історика та критика театру Р. Коломієць [Коломієць, 2006], О. Сакви [Саква, 2020], які носять наративний характер і можуть також слугувати джерелом фактологічного матеріалу. Серед останніх наукових досліджень варто виділити: статтю Н. Гусакової, Т. Хвостової [Гусакова, Хвостова, 2022], в якій охарактеризувано особливості формування та становлення творчої особистості Б. Ступки крізь призму тенденцій розвитку українського театрального мистецтва і визначено засади, здобутки виконавської майстерності митця; статтю І. Ленніка [Леннік, 2025], в якій аналіз історичної постаті Б. Ступки здійснено в контексті сімейного виховання, а також автором виокремлено питання, чи був вибір професії свого життя династичним вибором чи все ж це свідомий особистий нетиповий вибір, коли представник одного ремесла в межах своєї родини свідомо вибирає іншу лінію розвитку свого майбутнього, а також проаналізовано роль родинного оточення у формуванню та розвитку Б. Ступки, як театрального діяча, актора різноманітних за жанром фільмів вітчизняного й іноземного виробництв, громадського діяча.

CC BY 4.0

Виклад основного матеріалу. У перші роки життя ключову роль у житті дитини відіграють батьки. Вони наставники. Вони надійна опора. Вони захисники. Вони – приклад для наслідування. Батьки створюють атмосферу любові, підтримки та взаєморозуміння, де їх малеча почувається безпечно та захищено. Батьки у ці роки відіграють роль вчителя, прагнучи виховати свою малечу впевненою у собі особистістю з необхідним орієнтиром цінностей таких як любов, повага, доброта, відповідальність, моральних норм, самостійно мислити та приймати рішення. Але малеча підростає і настає наступний життєвий етап, коли необхідно розширити горизонти становлення її особистості – це шкільні роки, роль і вплив яких на формування особистості є надзвичайно значущим. Саме шкільне середовище має потенціал можливостей для розвитку ключових рис особистості, таких як самостійність, відповідальність, творчість та співпраця. Саме школа може створити таку сприятливу атмосферу для формування якостей особистості, які дозволять дитині розкрити свій потенціал і стати у майбутньому самодостатньою особистістю [Вплив виховання].

1948 року, коли Богданові виповнилося 7 років, родина переїхала до Львова. Шкільне навчання майбутнього митця припадає на післявоєнні роки. Це роки другого приходу радянської влади у західні регіони України, коли розгорнулося гостре протистояння між учасниками формувань УПА, ОУН, з одного боку, і радянськими силовими структурами – з іншого, яке супроводжувалося каральними акціями проти місцевого населення, обвинуваченого в «пособництві», «співчутті» повстанцям. Цей період, як і попередній довоєнний період, супроводжувався звичними репресіями щодо реальних й уявних опонентів комуністичної влади. Арешти, вбивства, конфіскації майна, масові депортації, запровадження системи заручництва далеко не повний перелік форм і методів репресивного тиску на місцеве населення. Основною метою репресій було створення сприятливих умов для «радянізації» краю, експлуатації його демографічного та природного потенціалів; насильне залучення населення до радянської системи господарювання; руйнація національних структур самозахисту, духовним осередком яких була Українська греко-католицька церква; максимальне звуження соціальної бази збройного опору, очолюваного ОУН, УПА; остаточне утвердження на місцях органів радянської влади. Лише упродовж 1946-1948 рр. у східні райони СРСР було депортовано майже 500 тис. західних українців [Коляда, Семеній Б, 2025, с. 241].

А ще це роки хрущовської відлиги з її критикою культа особи Й. Сталіна з лібералізацію культурного та духовного життя радянського суспільства, першими свободами, з воскреслою надією на духовне відродження, з новою хвилею українізації. Це роки злету поезії, мистецької творчості шістдесятників, коли незважаючи на панування офіційної ідеології, були сформовані ідеї і символи, котрими встановлювалися дистантні зв’язки сучасності з бурхливим культурним життям 1920-х років, це роки повернення імен зниклих і репресованих діячів української культури. Це роки появи у радянському тоталітарному суспільстві нового феномену, породженого культурними віяннями, що проникли в СРСР по закінченні Другої світової війни із країн Західної Європи та США, яка дістала назву «стиляги». Радянські стиляги, слушно зазначає український історик О. Пагіря, були складовою загальносвітового молодіжного руху, який постав на базі вуличної субкультури в повоєнні роки. Виділяючи фактори, які сприяли появі цього яскравого

для радянського суспільства явища, - Олександр Пагіря, цілком справедливо, на наш погляд, вказує, що це були, з одного боку, розширення міжнародних контактів СРСР у роки Другої світової та після неї, наплив трофейних речей побуту й одягу із зайнятих радянськими військами країн Центральної та Східної Європи. А з другого – психологічний дискомфорт молодого покоління повоєнних років, яке відчувало різкий дисонанс між убогим та одноманітним життям у Країні Рад і «розкішним» – на Заході. Незважаючи на холодну війну та ідеологічне протистояння із Заходом, радянська молодь в умовах хрущовської відлиги дедалі більше потрапляла під вплив нових віянь із західного світу, чому не могла вже завадити «залізна завіса» між двома ворожими таборами. Культурні контакти, які розширились у другій половині 1950-х, принесли в Країну Рад не тільки нові ідеї та враження, а й товари із західних ринків, насамперед предмети одягу. Під впливом стрімкого технологічного прогресу в країнах Заходу до СРСР проникали світові тенденції моди, однак це відбувалося з великим запізненням і під суворим партійним контролем. Велику роль у цьому процесі відіграв західний кінематограф, особливо стрічки, які потрапили в Радянський Союз як трофейні після війни. Відвідуючи західні фільми, молодь намагалася копіювати ходу, танці, зачіски, одяг акторів, запозичуючи при цьому життєвий стиль іншого світу. Бурхливий розвиток субкультури «стиляг» припав на період хрущовської відлиги. На першому етапі поширення цієї молодіжної субкультури для стиляг були характерні показова аполітичність, негативне чи байдуже ставлення до окремих норм радянської моралі, підкреслений нонконформізм, стихійний молодіжний протест проти прийнятих у радянському суспільстві моделей поведінки, шаблонів мислення, одноманітності в одязі, музиці, стилі життя й розвагах. Закинута назад голова, зарозумілий погляд ізгори вниз на інших, особлива хода мали свідчити про належність радянських денді до богеми. У ці роки існування цього феномену зовнішній вигляд стиляги був швидше карикатурним: широкі яскраві штани, мішкуватий піджак, капелюх із широкими крисами, шкарпетки яскравих кольорів, горезвісна краватка «пожежа в джунглях». Згодом дрес-код радянських гіпстерів зазнав суттєвих змін: він еволюціонує від епатажу та гламурності до елегантності. Так, з'явилися знамениті штани-дудочки, збитий «кок» на голові, вишуканий піджак із широкими плечима, вузька краватка «оселедець», яка зав'язувалася на мікроскопічний вузол, парасолька-тростинка. Актуальними у стиляг вважалися светри «з оленями», які були запозичені з фільмів «Серенада сонячної долини» та «Дівчина моєї мрії». Із взуття в середовищі радянських модників популярності зажили гостроносі черевики на високій каучуковій підошві (так звана манна каша). Влітку охоче носили яскраві сорочки в «гавайському стилі»: різнобарвні з квітковими та іншими малюнками. Для дівчини, яка позиціонувала себе як представницю «стиляжної» культури, достатньо було яскраво фарбуватись і носити зачіску «вінець миру» (волосся завивали навколо голови й укладали у відповідній формі). Особливим шиком вважали вузькі спідниці, що тісно обтягали дівочі стегна. Копіюючи фасони із західних журналів моди, дівчата також носили спідниці з розпірками, жіночі штани, шовкові блузи з квітами, черевики з подовженими носами. У музичних уподобаннях стиляги більше тяжіли до джазу та рок-н-ролу. Особливо у їхніх спільнотах були популярні композиції Білла Гейлі, Елвіса Преслі, Чака Беррі, Літтла Річарда та Бадді Голлі. У зв'язку з дефіцитом грамофонних платівок поширився «рок на кістках», коли записи

CC BY 4.0

виконували на рентгенівських знімках. Він утратив свою актуальність тільки після появи на ринку магнітофонів. Улюбленими танцями були бугі-вугі, рок-н-рол, а пізніше твіст і шейк. Вирізняли стиляг не тільки особливий одяг, музика, танці й манери поведінки, а й специфічний сленг, частково запозичений від джазменів. Для всеохопної боротьби проти «стиляжної» субкультури у хрущовський період, зазначає О. Пагіря, комуністичний режим мобілізував увесь партійно-комсомольський актив та органи державної безпеки. Обговорення молодих людей із «аморальним» способом життя на комсомольських і студентських зборах, проведення бесід із батьками, вуличні рейди дружинників, профілактичні заходи КДБ проти «антисоціальних елементів» серед молоді, виключення зі складу вишів та комсомолу – все це мало вберегти радянську молоду генерацію від духу вільнодумства та небезпечного для влади наслідування «буржуазних» еталонів культури. Унаслідок репресій та поступового дорослішання першого покоління радянських стиляг до початку 1960-х хвиля першої в СРСР молодіжної субкультури пішла на спад, поступившись місцем строкатішій масовій моді брєжнєвського добробуту [Пагіря, 2012].

Переїзд до культурної столиці Галичини, яким був і залишається стародавній Львів, мав неабияке значення для формування особистості підлітка Богдана Ступки, формування світу його уподобань, пріоритетів при майбутньому вибору ним професійного фаху. Львів не міг не зачарувати підлітка своєю архітектурою, своєю особливою атмосферою. «Львів, коли оцінювати його з етнопсихологічного боку, є цікавим містом. Заснував його князь Данило 1256 року і дав йому ім’я свого сина Лева. Це було наше княже місто серед монгольських політичних напастей. Київ впав, західні області Руси – України почали своє нелегке суспільне і політично церковне життя. Львів ріс серед свого люду і разом з ним, монголи відштовхували емігрантів із Заходу і князь Данило беріг свій авторитет перед західними сусідами. Але в 1349 році польський король Казимир здобув собі Галичину і західні впливи почали котитися своїм руслом на галицьке князівство. Але, згодом, через кілька століть, склалося так, що у Львові знайшлися впливи трьох народів – тубільців, які були власниками тієї землі, тобто наш сьогодні український нарід, що майже не зник з лиця землі; поляки й жиди, свої люди Казимира, якими він почав опановувати місто і які полюбили Львів і галицьку землю з народом (вони прибували з Німеччини, де їх переслідували). Зі співжиття тих народів утворився цікавий тип львів’янина і такого типу не створило, як видається, жодне місто Європи, ба навіть і самої Польщі. Базою походження і розвитку того етнічного типу львів’янина з трьох національностей (вірмен, щоб у тому процесі брати участь, було замало, і вони, як азіяти, радше жили у своєму ґетто) таки були автохтони русичі–українці, які окружали той острів (Львів). Поляк і жид Львова по кількох століттях не були за вдачею справжніми поляком чи жидом. Це стосувалося навіть мови. Те руське море робило Львів інакшим, і той тип був позитивним у тому процесі. Цю тему слід залишити для досліджень нашим етнопсихологам. Мені вистане тільки зацитувати одного майстра пера Мар’яна Гемара, який написав передмову до спогадів про Львів іншого автора, жида Шляєна, вихованого в польському дусі. Оба вони описують того цікавого «львів’янина» і дивуються, що такого міста і такого громадянина не було деінде, як у Львові. Шляєн пише: «І яке то місто, які в нім люди, які голови і які серця, яке життя, які забави і зворушення, і переживання, які мрії і полет». Той

самий автор продовжує, і мені його слова потрібні: «Чому ми тільки, львів'яни, старі чи молоді, поляки, жиди чи українці, мужчини і жінки, багаті чи бідні, так даємося підчинятися нашому ностальгічному захопленню, без огляду на те, чи нам краще, чи гірше поводилося в тих львівських часах, чи були ми в них більше чи менше щасливі? Звідки береться такий наш регіональний патріотизм, якого не стрінеш у віденців, ані парижан, шотляндців, ані мадярів, емігрантів з Риму, ані з Венеції, ані з Атен? Мусило в тім місті бути щось, що нас зачаровувало до кінця життя». І закінчує свої спогади особливим твердженням: «Львів мав усі гарні прикмети малого міста і всі гарні прикмети великого міста, не мав хиб обох». Смію сказати, що цього духу Львову надали не горді своїм шляхетством поляки і хитрі в купецькому ділі жиди, а народ, який був власником того міста і тої землі, саме він створив таку атмосферу і підтримував її постійно. А тії «інші» чинили погроми, погорди, обмеження, заборони – і не любили його. Львів постав на нашій землі, до нього прибули інші народи і він їх прийняв з нашою гостинністю. Любило і любить своє чарівне місто, часто скрито, українське заплакане серце, і те місто зродило для свого народу великих синів. Будь-коли в історії, коли тому місту блиснула воля, навіть помимо різних утисків, що їх приносив час, у Львові ріс і зберігався правдивий дух радости, пісні, мудрої поваги, здорової думки, прадідної щирої побожности серед інтелігентів, товарись кого мирного життя, різного виду мистецтва, зокрема малярства, поезії, театру й музики, економічних здобутків, які завжди починалися з нічого, інженерії, кооперації (жиди і поляки купували мило – не говорю вже про солодощі – тільки українського виробництва; а щодо спорту, то у футболю змагалися чесно всі три народи і гарні спогади залишили ті футболісти!), – і все те на подив тих, що ставили перешкоди і обмеження… Скільки є сьогодні у Львові тих, що народилися у Львові, коли він мав той чародійний дух нашого рідного міста! Але є й такі, які хотіли якнайскоріше позбутися того духу і «духом» Маркса і Леніна «новий мір пастроіть», забравши Львову його головну виховницю, Церкву, по смерті Митрополита Андрея, які хотіли створити нову пролетарську культуру й диктатуру, новий спосіб життя без Бога і давніх традицій, – чужі це люди, творці «нового життя», – чужі Львову, нам, і навіть чужі Європі, звідки через Росію це лихо прийшло на нашу землю, щоб нас духовно і фізично зруйнувати. Чи створили новий Львів? Частинно їм це вдалося, бо нова течія старалася не помножити минулі духовні здобутки, а зруйнува ти їх і збудувати зовсім «їхнє» життя. А Львів був християнським містом і все в ньому одержало нову назву, якої вповні не розуміли і самі її творці – буржуазія... Може, хтось і попав у ці клешні. Нагадаймо вищенаведені слова авторства Шляєна: «Львів не мав хиб малого і великого міста!»… «львівське громадянство» є джерелом прикмет українця-львів'янина, якими захоплювалися і жили чужинці (були вони «інакшими» навіть серед своїх, бо впливала на них львівська атмосфера духу власників цього міста і його землі)… Найбільш повсякденною нашою людською чинністю є спілкування з іншими людьми. Львівське українське спілкування – то безпосередність у розмові, щирість у привітаннях і дискусіях, ввічливість, братерство, жодного вияву почуття вищости чи приналежности до якоїсь шляхти чи касти. Хочете побачити характер спілкування в якомусь народі – прибувши до його міста, спитайте продавця газет чи когось іншого, де є певна вулиця, і чекайте на відповідь, хоч би яка вона була…. Справжній львів'янин покаже, куди треба йти, і докладно, а коли не знає, де потрібна вам

CC BY 4.0

вулиця, то так зніяковіє, що більше захопиться її пошуком, ніж ви, і почне шукати з вами. Так було у старих традиціях львівського спілкування… Спілкування між людьми у Львові плекалося давно. Вчилися того львів'яни у своїх церковних братствах, цехах та інших товариствах, пізніше у т. зв. «бесідах», що відповідає нинішніх касино (не барам, навіть нашим «національним барам» в Америці!). Не думаю, що того ми вчилися у Західної Європи нашого середньовіччя. Ми вчилися братерства в нашій Літургії, в якій козацькі полковники читали Апостола, князь держав свічку до Євангелія і всі разом громадою били поклони до самої землі, покректуючи... Митрополит Андрей заходив до гуцульської колиби, дихав димом і витирав від нього очі, горбився удвоє, коли заходив до хати, викопаній в ямі, покритій дерев'яними козлами і вчив засмарованих дітей та їхніх батьків Катехизму... То було наше спілкування. З наших єпископів сміялися і казали, що вони не єпископи, а «владики», і тому не звуть їх «ексцеленціями»... Митрополит Андрей вмів говорити з кожним: малою дитиною, з адвокатом і селянином, з купцем і гуцулом, просякнутим димом ватри і запахом маржини, з молодим і старим… Львів'яни славилися своїм патріотизмом та шляхетністю…» [Музичка, 2010].

Отже, Богдан Ступка має повне право називати себе справжнім громадянином міста Лева завдяки своєму вихованню в атмосфері того міста, яке стало його євшанзіллям. Впливу того міста він ані не вирікся, ані не покинув, ані не зрадив.

Під час війни архітектура Львова майже не постраждала, але населення міста змінилось кардинально. У повоєнні роки формувалось нове суспільство і нові ідентичності Львова, що віддзеркалювали змінні політичні реалії. Вже у наступні три десятиліття, Львів перетворився на великий промисловий центр, який мав стратегічне значення серед інших західноукраїнських міст, і приваблював нових мешканців. Відбувалась стрімка урбанізація – передусім внаслідок міграції українського сільського населення західноукраїнських областей. Урбанізації сприяли з одного боку, промисловий розвиток Львова, що створював додаткові можливості для працевлаштування, а з іншого - привабливість і комфорт життя у місті. У 1950–80-х роках кількість мешканців Львова збільшилась удвічі [Боднар, 2015].

Деякий час уся сім'я жила у Львові в квартирі Павла Крупника, а потім змінила не одне помешкання. Тато співає в хорі Львівського оперного театру. Мати веде домашнє господарство. Сина вчать святих елементарних речей. Коли шматок хліба випадково впаде на підлогу, підніми його, обдмухай і поклади назад на стіл. Перед сном хлопчик завжди перехрестить себе і подушку. Усе на світі залежить від Бога і від батьків. Вони дають шанс. Ти повинен нести цей хрест усе життя. «Заробітки були незначні, доводилось їм тяжко. Але Богдан ніколи не нарікав, що батьки чогось йому не додали, хоча одягався бідніше, аніж львівські діти. Напевно, тоді в нього з'явилась оця акуратність і бережливість – в юності Бодьо любив елегантно одягатись і костюм свій дуже доглядав, сорочка була білосніжна, аж блищала», — згадує Надія Дика [79 років тому].

У перший клас 7-річний Богдан вступив до міської середньої школи № 37 (вулиця Солодова, 6 (ближній центр, район вулиць Зелена/Шота Руставелі). «У Львові я пішов у перший клас. Якби залишився в Куликові, то разом з хлопцями пас би корови, що й робив, коли влітку приїжджав до бабусі з дідусем. Пам'ятаю, як пробували палити самокрутки з газети, напхані сухими коров'ячими кізяками. На

колгоспних ланах кукурудзу ламали хлопці наловчилися варити кукурудзу безпосередньо в полі. Кукурудза й самокрутки це цікаво й романтично, хоча зараз мало хто в таке повірить» [Мельниченко, 2012, с. 36-37].

Триповерхова на високому цоколі будівля середньої школи № 37 м. Львова (нині Львівський ліцей № 37) була споруджена близько 1930 року в стилі функціоналізму. На планах Львова 1829 і 1844 рр. по вул. Солодова, 6 на цьому місці видно невеликий дерев'яний будинок. У 1892 р. тут з ініціативи Антоніни Махчинської було засновано інтернат для студенток Вчительської семінарії. Фундаторами цієї установи були зокрема графиня Феліція з Ґолеєвських Харковська, графині Дідушицька, Цецилія Бадені. В інтернаті мешкало 60 учениць. При ньому було також власне господарство з пекарнею, садом, городами, корівником. Близько 1930 р. тут збудовано будівлю семінарії для навчання вихователь ок дитячих садочків. У 1940—1950-х рр. — це неповна середня школа № 37 міського відділу народної освіти, у 1950—2000-х рр. — Львівська середня загальноосвітня школа № 37 з поглибленим вивченням французької мови, нині — ліцей № 37 Львівської міської ради з поглибленим вивченням французької мови [Ліцей №37 ЛМР].

З періоду навчання у сш № 37 школяру початкової школи Б. Ступці запам’яталася вчителька молодших класів Францішка Іванівна. Це була представниця старої польської педагогіки і методи її навчання та виховання також були зі старої польської педагогіки. Вона могла поставити привселюдно в куток на гречку, а ще брала лінійку та била за непослух чи невивчений урок по долонях: «У тому кутку мені було цікаво, бо всіх смішив. Я ж уже чогось навчився за лаштунками оперного театру. Стоячи на тій гречці, часто повертався до класу й показував язика. Інша справа, коли Францішка брала лінійку та била за непослух чи невивчений урок по долонях мало приємного» [Мельниченко, 2012, с. 43]. Правда і тато малого Боді Сильвестр Дмитрович також не вирізнявся «гуманістичним підходом» до організації виховного процесу свого сина. «У Львові я пішов у перший клас, — розповідав у біографії Богдан Ступка. — Якщо приносив додому двійку, то батько вішав на мою шию табличку з написом: «Я Богдан — туман у квадраті» [79 років тому]. Щось подібне було і у біографії ще одного митця української літератури Івана Нечуя-Левицького: «училищне начальство жорстоко переслідувало учнів... Учня, який провиниться записували у журнал, на шию чіпляли дошку з написом «Осел», а на голову – паперові «вуха вислюка»…» [Коляда, 2019, с. 68]. Можливо тато Богдана дещо знав про ці методи «старорежимної педагогіки» і використовував її уже на свій манер.

Проте зі школою № 37 у Богдана Сильвестровича залишився і приємний спогад. Саме у цій школі відбувся його перший акторський дебют. Уперше бажання виступати з великої сцени з’явилось у нього не в театрі, а під час новорічного концерту в школі, де, маючи дев’ять років, грав Діда Мороза в Львівській школі №37. «Вперше відчув бажання стати артистом у 9−10 років, коли я зображав Діда Мороза у школі. Збереглося тепле почуття. Напевно, сподобалося лицедіяти» [79 років тому]. Діти перелякалися костюма Діда Мороза, втікали. Богдан відтягував велику бороду, яка трималася на гумці, й казав: «Не бійтеся мене – це я, Богдан, а не Дід Мороз». Актор пізніше зізнавався, що від тої миті в нього залишились теплі почуття. «Напевно, сподобалось лицедіяти», – пригадував Ступка [Мельниченко, 2012, с. 42].

CC BY 4.0

У ці ж роки відбувається знайомство малого Богдана з театральним життям Львова. Щосуботи та щонеділі 7-річного хлоп'я тато Сильвестр Дмитрович бере до оперного театру. Так, Богдан прослухав увесь репертуар. Одне з перших найяскравіших вражень — «Наталка Полтавка» Миколи Лисенка. Опера «Фауст», музика Гуно, текст Гете. Далі його зачаровують Верді, Чайковський, «Катерина» Миколи Аркаса. Щодня після школи йде слухати хор, де співає батько. Є завсідником і театру імені Заньковецької, де, трап¬ляється, вмощується в оркестровій ямі. Так формувався його смак, естетичні вподобання, світоглядні цінності, духовний світ. Щовечора підростаючий підліток слухав прекрасні шедеври світової класичної музики, «Мої батьки працювали в оперному театрі. Із семи років у суботу й неділю був на балеті або опері. «Фауст», музика Шарля Ґуно, текст написав Ґете – класика» [Чечель, 2012]. «Батько брав мене вечорами до театру й на час спектаклю залишав за лаштунками, завдяки чому я прослухав увесь оперний репертуар. Може, батько й не думав про те, яке велике значення це буде мати для моєї духовності, як воно відгукнеться в моєму житті. Може, й не думав. Але хто зна... В мого батька була розумна голова й добра душа, світла йому пам'ять. Я безмежно вдячний йому, бо ще малим майже щовечора слухав прекрасну музику Джузеппе Верді й Олександра Даргомижського, Шарля Гуно й Петра Чайковського, Станіслава Монюшка й Модеста Мусоргського... 3 семи років я постійно знаходився за лаштунками. Козловський і Лемешев мене по голівці гладили..... Я знав усіх співаків і диригентів. Пам'ятаю Павла Кармалюка і в опері «Тоска», і у «Фаусті», і в «Євгенії Онєгіні». Захоплював мене тоді Ярослав Антонович Вощак, який диригував у балетах без партитури. Я часто сидів у першому ряду і в уяві повторював його диригентські рухи. В опері співав і мій дядько по материній лінії Павло Крупник, а його дружина Олександра Сергіївна була головним концертмейстером оперного театру. Крупник виконував ролі Онєгіна, Жермона й Валентина. Затим співав у київській опері, де Олександра Сергіївна також працювала головним концертмейстером. Дядько був чудовим артистом, але після операції з видалення гландів утратив голос. Це була для нього тяжка трагедія він назавжди розлучився зі сценою. Важко навіть уявити, яке значення це мало для оперного співака. Між іншим, Павло Крупник був учнем Соломії Крушельницької. Оперний театр, в якому співали він і мій батько, на початку XXI століття названо іменем Соломії Крушельницької.... Дякуючи батькові, я пізнав велику музику, великий вокал, балет і пластику, музика полонила мене на все життя. З того часу вона живе зі мною і в мені. Будь-яку роль, що я готую в театрі чи в кіно, я слухаю... Адже в кожної людини своя музика мови. Вона неповторна Як написав Василь Симоненко: «Бо ти на землі людина, / І хочеш цього чи ні / Усмішко твоя єдина, / Мука твоя єдина, / Очі твої одні». Так і мова. Кожен має свою музику, свою мелодію, свій характер голосу. І якщо ти ство рюєш інші образи, то маєш почути, вміймати музику, мовну партитуру тієї ролі, яку ти виконуватимеш....» [Мельниченко, 2012, с. 37-38].

Згодом сім'я переїздить до нового помешкання і юному школяреві довелося поміняти навчальний заклад. «Потім ми переїхали до іншого району, у власну квартиру на Шота Руставелі. Тулилися в одинадцятиметровій кімнаті, умивальник був у загальному коридорі, а туалет навіть на іншому поверсі» [Мельниченко, 2012, с. 43]. Цим закладом стала досить престижна школа № 4 (нині, з 2006 р., Львівська лінгвістична гімназія). У цій школі навчалися діти львівської української

національно свідомої інтелігенції. Будівля школи знаходиться на вулиці Кирила і Мефодія, 17а [Мельниченко, 2012, с. 43].

Львівська школа № 4 мала глибокі національні традиції, будучи одним із осередків українського інтелектуального і національного життя. У різні часи викладачами Приватної жіночої гімназії сестер Василіянок були: доктор Остап Макарушка (1906-1914 рр.), один із засновників гімназії, навчав французької і української мов. Він – учений, дослідник української мови та літератури; Петро Мечник вів латину, а також філософію, оскільки був філологом і філософом, згодом – учитель німецької мови (у повоєнний період); д-р Роман Цегельський – відомий науковець викладав математику у 1921-1930 рр.; д-р Ярослав Гординський проводив в гімназії уроки з української мови, у 1920-1924 рр. читав філософію у старших класах; професор гімназії Ваврик - дослідниця та історикиня української літератури і мови викладала німецьку; Стефанія Гебус-Баранецька, педагог і художник водночас, а також гарний графік, навчала рисунку інших [Садова, 2023].

Тут формувалась нова українська інтелігенція, яка, у свою чергу, несла світло науки й культуру прийдешнім поколінням. Ось імена лише деяких випускниць, які проявили себе на поприщі науки, культури чи мистецтва: Галина Захаріясевич (Липа) – митець-маляр; Лідія Туркевич – творчий педагог, музикант, художниця, поетеса (згодом вивезена з дітьми і чоловіком, доктором філософії В. Метельським, у Сибір); Ольга Струмінська (Стефаник), Марія Кипріян, Марія Мисько, Іванна та Стефанія Оприск – діти відомого у 10-ті роки майстра-різьбяра Антона Оприска; Дарія Вергановська та багато інших [Садова, 2023].

Історія школи розпочинається 4 вересня 1906 р., коли за дорученням митрополита УГКЦ Андрея Шептицького було засновано першу у Галичині дівочу гімназію – «Приватна дівоча гімназія сестер Василіянок». Спочатку заклад працював в «Академічному домі», а згодом переїхав у власну будівлю на вул. Длугоша (нині — вул. Кирила і Мефодія, 17а). Гімназія була створена за ініціативи «Клубу Русинок» та за безпосереднього сприяння й фінансової підтримки митрополита Андрея Шептицького. Організаційними питаннями займався комітет під проводом о. Спиридона Кархута. Приватна жіноча гімназія сестер Василіянок у Львові була однією з найстаріших середніх шкіл міста. Це унікальна школа, яка виховала сотні українських дівчат, дала їм глибоку освіту і підготовку до вступу у вузи, заклала основи громадянського виховання, сукупність національних і громадських почувань та переконань. У багатьох збудила нахил до наукової праці, прищепила мистецькі уподобання та ідеї, а також вказала шлях до праці на літературному поприщі та жертовної праці для народу аж до самозречення. Багато з гімназисток були членами молодіжного товариства «Пласт», до плану якого входили не тільки захоплюючі походи під час вакацій (канікул) з «наплечниками» (рюкзаками) горами і долинами, але й участь у науковому та творчому житті. Усі вони займалися також просвітницькою та культурно-розважальною роботою. Так, на Великдень гімназистки влаштовували театральні вистави, на Різдво ходили з вертепом. Кожна гімназистка, членкиня «Пласту», мала право друкуватися у дитячих журналах «Дзвіночок», «Світ дитини» та інших інших [Садова, 2023].

Перед Першою світовою війною в гімназії вивчали історію української літератури з підручників М. Пачовського та О. Барвінського. Велику увагу звертали на вивчення української мови та літератури, історії України. Користувалися в той

час «Історією української літератури» Михайла Возняка та 5-томною історією українського письменства Михайла Грушевського, а також нарисами Миколи Зерова «Нове українське письменство» та «Від Куліша до Винниченка». З 1-го гімназійного класу починалось вивчення таких дисциплін: релігії, української, польської та німецької мов, історії, географії, математики, природознавства, а також рисунку і каліграфії. У старших класах більшу увагу звертали на вивчення класичних мов: грецької і латинської, а також іноземних – німецької і французької. Філософію вивчали у 8-му, випускному класі. Гімназистки повинні були вміти не тільки читати та перекладати твори Гомера, Софокла, Евріпіда, Арістофана а інших, але й складати власні твори: вірші, оди, привітання, промови найчастіше латинською мовою, Кращі твори виходили друком у видавництві «Просвіта». Іспит зрілості після успішного закінчення 8-го класу складався з письмової та усної частини. Письмово складали українську, польську, латинську, грецьку мови, математику. Усні предмети – по одному на день. Це латинська мова, грецька, українська мова та література, математика, фізика. На першій усній матурі, як і на всіх наступних до 1930 року, крім професорів, був присутній Митрополит Андрей Шептицький, фундатор цієї гімназії інших [Садова, 2023].

Оригінальними були завдання з літератури, як української, так і польської, де найвищим балом оцінювалось творче, самостійне мислення, фантазія, а також правдивий, сповнений любові і тепла погляд на світ, життя людей, співчуття до бідних, бажання їм допомогти. На це націлювали, можливо, й теми: «Не час жаліти троянд, коли горять ліси» (про подвиг), «Що я вважаю справжнім щастям», «Якою повинна бути моя товаришка», «На шкільному уроці», «Що мені розповідала стара липа?» та багато інших. Гарним і водночас строгим був одяг гімназисток: темно-синього кольору, зі стійкою, на якій нашивки з кількох полосок, залежно від кількості класів. Оплата за навчання була не дуже високою: навчатись могли діти представників різних верств населення. Після складання матури (випускного іспиту) можна було записуватись до 2-річного ліцею, що був при гімназії: класичного, гуманітарного, математичного, природознавчого, або перейти до професійної школи, яка готувала до практичного фаху. Абсольвентки мали право вступати у вузи. Усім цим гімназистки завдячували не тільки невсипущій праці їхніх вихователів, але й неоціненній духовній і матеріальній опіці великого покровителя Кир Андрея Шептицького інших [Садова, 2023].

1939 рік, коли Галичину було інкорпоровано до складу УРСР, гімназію Сестер Василіанок реорганізовано в середню школу № 4 львівського міськвідділу народної освіти, директором якої став завзятий комуніст Павленко. Деякі монахині, вже у світському одязі, продовжували вчителювати, але з часом пішли. Раніше гімназистки звикли розпочинати науку молитвою, приходили до гімназії дещо раніше, щоб встигнути тихенько помолитися, поки прийде вчитель. Тепер новий директор заборонив молитву, власними руками скинув фігуру Матері Божої, яка стояла у кінці коридору, а на її місце встановив скульптурне погруддя Йосипа Сталіна. У 1944-1954 рр. середня школа № 4 призначалась лише для хлопців, а від 1956 року стала спеціалізованою з поглибленим вивченням англійської мови інших [Садова, 2023].

Саме цей навчальний заклад батьки обрали для навчання свого Богданчика. «У 10 років Я пішов у дуже престижну школу № 4, споруджену ще Шептицьким у 1914

році. Вся львівська інтелігенція там навчалася й дітей своїх учила. Ми дітьми навіть застали ще черницю, яка давала дзвінки на урок» [Мельниченко, 2012, с. 43].

Вибір батьками школи, мабуть, не був випадковим. Школа спеціалізувалася на поглибленому вивченні англійської мови. Теплі спогади залишилися у Богдана Сильвестровича про вчительку англійської мови Варвару Іванівну. «У тій школі вивчали англійську мову, яку читала Варвара Іванівна. Варто було у неї щось запитати про цікаві для неї речі, вона відразу забувала про свій предмет. І ми цим частенько користувалися. Якось Варвара Іванівна придбала собі модні тоді жіночі черевички «руминки», і хтось із учнів попросив розповісти, як це їй вдалося. Так вона півгодини розповідала! Так і урок пройшов» [Мельниченко, 2012, с. 43]. І хіба буває навчання без учнівських пустощів: «Якось з нею трапилася й така історія. Був у нас у класі відмінник Попов, який дуже добре знав математику і фізику, а от з англійською у нього були певні труднощі. Одного разу Варвара Іванівна запитала у нього, як перекласти «пабліш хаус», тобто публічна бібліотека. А ми йому підказали, що це публічний дім. І такі раді були, що відмінник не знає! Скільки сміху було!» [Мельниченко, 2012, с. 43].

У цій школі разом Б. Ступкою навчалися Богдан Сорока (внук професора Зарицького, який очолював кафедру математики Львівського університету), внук знаменитого письменника Василя Стефаника – Роман Стефаник (у майбутньому кандидат фізико-математичних наук), Всеволод Окпиш (син головного архітектора Львова) [Мельниченко, 2012, с. 43]. Найбільше затоваришував Богдан з тезкою – Богданом Сорокою та Всеволодом Окпишем. «А з Богданом ми ходили разом до четвертої школи, потім його перевели до двадцять восьмої, але ми довший час залишалися друзями» [Сорока, 2013].

Богдан любив бувати у родині свого друга-однокласника Богдана Сороки. Зі спогадів багатьох людей довідуємося, що в сім'ї професора Мирона Зарицького панувала атмосфера шани до батька як глави сім'ї, і разом з тим доброта, висока гуманність і доброзичливість.

Богдан Сорока зростав і виховувався у родині дідуся Мирона Онуфрійовича Зарицького (1889–1961) та бабусі Володимири (у дівоцтві Зафійовська), адже Богданові батьки довгі роки поневірялися серед сибірських снігів. Восьмимісячного Богданчика, народженого 2 вересня 1940 р. у Львівській в'язниці «Бригідки», його мама Катерина зуміла передати на волю…[Педагог з великої літери — Мирон Зарицький].

Професор М. Зарицький на той час завідуючий кафедрою загальної математики механіко-математичного факультету ЛНУ. Професор Мирон Зарицький – один із фундаторів української математичної науки в Україні. Його математичні результати свого часу високо оцінювали німецький математик Гільберт та французький — Фреше, як і безпосередній учитель — поляк Вацлав Серпінський. А з-поміж колег-сучасників Мирон Зарицький вирізнявся тим, що вмів обґрунтовувати внутрішню і зовнішню красу математичних конструкцій. Тому за ним і закріпилося ім'я — «поет формул» [Якель, 2009]. У свій час дідусь Богдана також працював у гімназії Сестер Василіанок.

Дідусь Мирон був цілим «кладезем мудрості» та «кладезем знань». Мирон Зарицький опублікував близько 60 наукових праць із різних галузей математики. Проте увійшов в історію і як глибокий знавець старогрецької математики, астрономії

CC BY 4.0

та філософії, і як любитель музики та поезії. Мирон Онуфрійович вільно володів польською, німецькою та російською мовами, знав грецьку й латинську. Крім того, він писав математичні статті англійською, французькою, італійською й іспанською мовами. Професор Львівського університету Михайло Сеньків у своїх спогадах пише: «Професор Зарицький читав лекції виключно українською, ігноруючи наказ адміністрації про читання лекцій. Про його педагогічну майстерність сказано багато: треба бути педагогом найвищого класу, щоб поєднувати простоту і доступність викладу з високим науковим рівнем… Характерна деталь: більше половини студентів приїхало з Польщі (Краків, Познань, Варшава) і ніколи не чули української мови. Всі вони акуратно відвідували і конспектували лекції професора Зарицького… Він навчив нас більше, ніж теореми математичного аналізу, він навчив нас гуманности, любови до людей, тому, що сам їх любив…» [Педагог]. «Студенти могли годинами слухати лекції, що їх Мирон Онуфрійович читав без конспектів. Часто приймав студентів вдома за філіжанкою кави й канапкою, як тоді було заведено у Львові. Сам захоплювався астрономією і спонукав студентів вивчати зоряне небо. Був ввічливим до них і до своїх співробітників». Одним з гімназійних учнів професора Зарицького був юний Станіслав Лем, і про це сам всесвітньовідомий польський фантаст написав у своїй книзі «Високий Замок» [Якель, 2009]. Годинами могли слухати дідуся Мирона і два – однолітки Богдани. «Професор розповідав, що він слухав Енріко Карузо в Мілані в Ла Скала. Всю ніч стояв за квитками, грілися, розпалюючи на вулиці багаття. Тоді на мене це справило сильне враження!» [Мельниченко, 2012, с. 43]. А як було не захопитися таким напрочуд талановитим оповідачем, який у логічній структурі математичної науки, строгості формул бачить не бездушність і сухість, а неповторну красу. «Ніхто не знає, що математичні теорії — це комбінації репрезентованих символами понять, що захоплюють математика своєю красою так, як захоплюють кожного з нас гармонійні комбінації форм, закріплені в кам’яних брилах творів архітектури (…). Кого не манить краса ні мистецтво, хто живе вбогим духовним життям, той нічого не дасть математиці», — зробить висновок молодий вчений у своїй доповіді філософського змісту «Правда, краса і математика», яку проголосив на ювілеї цієї математично-природничо-лікарської секції НТШ» [Якель, 2009].

Батьки Богдана Сороки були в’язнями у радянських таборах: «Його батьки були на засланні в Сибіру» [Мельниченко, 2012, с. 43]. Мама Богдана, єдина донька професора М. Зарицького, — відома діячка ОУН, голова підпільного Українського Червоного Хреста, особиста зв’язкова командира УПА Романа Шухевича, багатолітній в’язень польських і радянських в’язниць. Її чоловіком став Михайло Сорока, теж член ОУН. Саме він заснував у Воркуті підпільну організацію «ОУН-Північ» і був автором гімну учасників Кенгірського повстання 1954 року — «У гарячих степах Казахстану». Їхнє коротке як спалах спільне життя у 1939—1940 роках подарувало сина Богдана – у майбутньому відомого львівського художника-графіка. Контакти Богдана з батьками впродовж довгих років обмежувалися листуванням і нечастими побаченнями [Якель, 2009].

А ще Богдани – друзі захоплювалися театром. «Ми дуже любили театр та оперу. Ще в школі я знав дві опери напам’ять: «Травіату» і «Фауста»» [Сорока, 2013]. І, мабуть не раз бешкетували. Так, серед тогочасних підлітків культивувався проїзд на останній сходинці трамваю та на усій швидкості зіскочити з неї: «Я вчився

в четвертій школі. Після уроків збігав униз на площу І. Франка і чекав на трамвай, щоб проїхати одну зупинку до Парку культури, але, не доїжджаючи до зупинки, зіскакував з трамваю напроти вулиці Грецької. Тоді платформи були відкриті, і я їздив на підніжках. Пам'ятаю, одного разу стою собі на підніжці і вже збираюся зіскакувати, а тут хтось бере мене за комір та витягає на платформу. Я червонію від обурення, повертаюся, щоб дати відсіч нападнику, а це мій дідусь. Я присів і зіщулився, а він навіть не подивився на мене [Сорока, 2013].

Другом – нерозлийводою став для Б .Ступки сусід за партою, син головного архітектора Львова Всеволод Окпиш. Їх дружба тривала до останніх днів життя Богдана Сильвестровича [Мельниченко, 2012, с. 45]. «У мене є друг, з яким ми сиділи за однією партою, - Окпиш Всеволод Богданович. Він пішов у Москву на підвищення, був в ЦК комсомолу, потім став послом ... Його батько був головним архітектором міста Львова. Я ще застав справжню інтелігенцію у Львові, яка вижила, пішовши на компроміс з радянською владою [Громов, 2005]. «На початку 1950-х років у львівській середній школі № 4 доля звела мене з Богданом, зблизила, здружила, подарувала багато дитячих та юнацьких вражень, переживань, життєвих уроків. У ті нелегкі часи у нас було величезне бажання скоріше і глибше пізнавати життя, навколишній світ, дорослішати й мужніти. Так щасливо склалося, по сприяли цьому батьки, родичі, педагоги, навколишнє оточення, нарешті, напевно, й ми самі. Наша школа була до середини 1950-х років виключно чоловічою. Лише в сьомому класі до неї перевели невелику групу дівчат зі школи № 28, розташованої поблизу. Подія ця для всіх нас була надзвичайна, в дівчат усі позакохувалися моменталью, в кожну по кілька молодих кавалерів» [Мельниченко, 2012, с. 46].

Однокласником Богдана був онук знаменитого письменника Василя Стефаника – Роман Семенович Стефаник (у майбутньому кандидат фізико-математичних наук). «А ще зі мною вчився внук знаменитого письменника Василя Стефаника Роман…». Проте щирих стосунків з ним у Богдана не склалося [Мельниченко, 2012, с. 45]. «Ромко Стефаник. Це була дуже колоритна фігура. Він блискуче вчився в школі; крім того, змалку його навчали французької мови, трошки гри на фортепіано. З раннього віку їздив на своїй машині, на мотоциклі. Його тато тоді був, як кажуть, «великою шишкою» – головою Львівського облвиконкому. Займали вони цілий поверх у прекрасному особняку. Гарний сальон, в ньому великі картини Новаківського і Труша. Навіть пригадую дві темні трійці з різьбленими головами. Я бував там на дні народження Ромка. Пригадую, як Павличко читав там свої вірші, чув у сальоні спів Івана Козловського. Ромка в школі кликали «Хам». Йому це дуже подобалося, і при нагоді він представлявся: «Я Хам». Людей це дуже бентежило, і він з цього тішився» [Сорока, 2013].

У 1953 р. було проведено шкільну реформу, яка передбачала перехід до змішаного навчання – хлопців та дівчат. Згідно цієї реформи школа № 28 стає змішаною – жіночо-чоловічою. Згідно з наказом № 38 від 31 серпня 1954 року 127 хлопців зі школи № 4 перейшли до школи №28, а частина дівчат школи № 28 поповнила учнівський колектив школи № 4. Навчання у 8-10-х класах коштувало 75 карбованців за півроку [Післявоєнний]. Серед цих хлопчаків, які потрапили до жіночої школи № 28 м. Львова був і учень 8 класу середньої школи № 4 Богдан Ступка (навчався у школі з 1 вересня 1955 р. по травень 1958 р.). «А уже наступного року група учнів, в тому числі Богдан і я, була переведена у школу № 28, до того

CC BY 4.0

часу виключно жіночу, таким чином завершивши «реформу спільного навчання». Тут уже ми стали об'єктом широкого зацікавлення кращої половини шкільного колективу. Вчилися непогано та ще й захоплювалися спортом. Грали у шкільній команді баскетболістів, у дворовій у футбол, пробували вчитися грі в теніс, тим більше що шкільна товаришка і тосна симпатія кожного з нас була вже відомою у Львові тенісисткою», – згадував і Всеволод Окпиш [Мельниченко, 2012, с. 45]. «У восьмому класі нас «перемішали» з дівчатами, які до того вчилися окремо. Мене з Окпишем перевели до 28-ї жіночої школи сім чи вісім хлопців. Ми там, як сир в маслі каталися серед двох десятків дівчат. Вони за нас між собою билися. Я і Всеволод писали один одному записки, кому яка з дівчат подобається. І так раділи, що нам не одна й та сама була до вподоби. Між іншим, у нас у класі була маленька дівчинка Васька (Надією Василишин), яка сиділа зі мною за партою й мене весь час лупила», – згодом згадуватиме Богдан Сильвестрович [Мельниченко, 2012, с. 45].

У ці роки директором школи була Цимбал Олександра Данилівна. «Спокійне і серйозне обличчя, проста мова, скромний післявоєнний одяг – сірий костюм з світлою блузкою. Такою вона була усі роки мого навчання», - згадувала учениця Алла Красовська, коли у 1947 році її батьки подали документи до шостого класу 28-ої жіночої школи. У своїх спогадах пані Алла згадує, що школа була світла, затишна, багато квітів, ціла оранжерея на другому поверсі. 1958 рік – директором школи став заслужений учитель УРСР Ковалишин Петро Іванович (з 18 серпня 1944 року директор Львівської обласної дитячої технічної та сільськогосподарської станції) [Післявоєнний]. «У 28-й школі вивчалося німецька мова, і до нас на практику приходила Наталка Потоцька, яка навчалася на німецькому відділенні філологічного факультету університету. В червоному сарафані, з модною зачіскою «кінський хвістя. Ми всі в неї просто закохалися, навіть якісь сценки німецькою мовою для неї розучували. Втім, я толком не вивчив ні англійської, ні німецької», – значав Б.Ступка [Мельниченко, 2012, с.46].

Поміж вулицями Шота Руставелі та Генерала Тарнавського є вельми цікава і престижна львівська дільниця зі старою забудовою, у самому центрі якої, на вулиці Тютинників 2 (упродовж1946 – 1993 рр. – це була вулиця Немировича-Данченка, на честь Володимира Немировича-Данченка, російського театрального діяча, режисера, драматурга), стоїть одна з найцікавіших та найвідоміших львівських шкіл -- N 28 з поглибленим вивченням німецької мови. Школа чи не найстаріша у Львові. Її будівля також має не менш цікаву історію. Ще до кінця XIX ст. територія, де зараз розташована будівля школи, називалась Яблоновськими грунтами. Саме тут в 1877 році відбулась славнозвісна Рільничо-промислова виставка, після котрої і розпочинається активна розбудова даної території. У 1894 році на замовлення барона Ромашкана та за проектом Михайла Ковальчука зводиться так званий старий корпус школи, який згодом отримав адресу Яцка, 16 (тепер Архипенка). Цікавим є той факт, що вулиця по факту з’явилась трішки пізніше за цю будівлю – лише в 1898 році. Її назва пов’язана з назвою гори, до котрої вона вела. Уже в 1901 році власники згаданого будинку змінились – тепер будівлею володів Францішек Зандлєр. Однак довго в приватних руках ця споруда не пробула. У 1923 році її викупили Сестри Уршулянки для своєї школи. Останні свою першу школу у Львові заснували у 1910 році. У 1924 році архітектор Міхал Кустанович дещо перебудовує будівлю для потреб школи. Зокрема, здійснюється надбудова третього поверху. Колишні житлові

кімнати облаштовуються під навчальні класи. Окрім навчальних класів деякі зали перебудували під капличку та гімнастичний зал. У 1930-1932 рр. стіни шкільних залів було оздоблено малюнками польської художниці Хінги Костюшко. Поруч зі школою було облаштовано сад та тенісні корти. Сад, в котрому в теплі і сонячні дні навіть проводили заняття, до наших днів фактично не зберігся, а от корти ще досі використовуються за призначенням 16 жовтня 1931 року абатиса Сестер Уршулянок Марія Ельжбета Любінська звернулася до магістрату з проханням дозволити збудувати гуманітарну гімназію і ліцей на ділянці, прилеглій до їхньої школи. 12 липня 1932 року був затверджений проект будинку, який розробив архітектор Тадеуш Врубель. 1933 р. уршулянки отримали дозвіл на використання піддашшя старого будинку школи. Разом із тим велася будова корпусу нового навчального закладу за проектом Врубеля, яку завершили 1934 р. До південної стіни нової чотириповерхової будівлі мала бути прибудована брила спортзалу, однак вона залишилася лише у проекті. В 1930-ті роки заклад Урсулянок вважався однією із найпрестижніших гімназій Львові, яких на той час у місті було аж 19. Викладали тут в основному сестри-монашки, однак до читання лекцій запрошувались і знані викладачі інших гімназій чи навіть Університету. Хоча школою управляли черниці, в ній не було ніякого релігійного примусу. При закладі діяв також інтернат, тобто деякі учениці протягом навчального року могли проживати в приміщенні школи. Кожна учениця, що проживала в школі, мала своє окреме ліжко та шафу, котрі були відгороджені від інших білими полотняними екранами. Як і інші тогочасні школи Львова, заклад Уршулянок мав свою форму, яка ділилася на два види: повсякденна та гімнастична. Навчання в школі було платне і не з дешевих. Щомісячні збори досягали 60-70 злотих в місяць. У 1939 році, після початку Другої світової війни радянська влада Львова перетворює заклад Уршулянок на звичайну школу. В 1944 році відбувається її перебудова, в ході якої каплицю переобладнали в спортивний зал, котрий існує там і досі. Але при цьому збереглись оригінальні двері, вікна, паркет та стеля від колишньої каплиці. На стелі досі існують майстерні рельєфи з написом “Dextera Domini”, що означає «Правиця Господня». По війні навчальний заклад Сестер Уршулянок перепрофілювали на середню школу № 28 з поглибленим вивченням німецької мови [Прокопів, 2016].

Залишилися цікаві спогади про атмосферу, яка панувала у цьому «храмі науки» у роки, коли її учнем був Богдан Ступка. «То були повоєнні роки і не всі могли купити дитині форму, тому багато хто ходив в українському строї. На перервах старші учні бавилися з молодшими в ігри. Вчителі ставилися з повагою до учнів і зверталися на Ви. З моєю молодшою сестрою (випуск 1958 року) вчилися Богдан Ступка та Роман Лемеха» (зі спогадів випускниці 1956 року Гвозденко Тамари Миколаївни). «Коли заходив у школу, то не знав чи то урок чи перерва: завжди ходили учні з книжками в руках. Щось вчили, повторювали, ніхто не бігав. В школі було дуже цікаво. Після уроків ніхто не поспішав додому. Всі розходилися по гуртках, на консультації. Вчителі цілковито віддавали себе учням. Згадую п. Артем М.А. – відмінника народної освіти. Це була така собі панця, але дуже розумна» (зі спогадів випускниці 1956 року Щепаняк Зеновії Антонівни) [Післявоєнний].

А яким же запам’ятався учень школи № 28 Богдан Ступка своїм одноліткам та однокласникам? «Він відзначався чистотою, завжди акуратний, вихований. Батько його працював у оперному театрі. Якщо інші хлопці носили кльош-штани, то Богдан

CC BY 4.0

носив класичний костюм з вузькими штанями. Його називали «стиляга». Він активно ходив до драмгуртка» [Післявоєнний]. Цікаві штрихи про Ступку-старшокласника додає спогад Богдана Янівського (майбутній композитор, піаніст та педагог. Народний артист України (1991). Лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка 1997 р.): «Про Ступку ми з заздрістю почули в старших класах від наших дівчат. «Цей стиляга прекрасно веде джазові концерти оркестру під керуванням Ігоря Хоми»-пліткували вони на перервах. А слова «джаз», «штани дудочки», які Богдан Ступка одним із перших одягнув у Львові, тоді направду були «табу». «Сьогодні він гає джаз, а завтра зрадить Батьківщині» («Сегодня он играет джаз, а завтра Родину продаст» - це назва радянського пропагандистського фільму про те, до чого призводить захоплення імпортною музикою, одягом і ресторанами), саме таке було ставлення до джазу. Досить сказати, що карикатура на керівника ансамблю «Медікус» Ігоря Хому, світлу особистість, одного з піонерів українського джазу, постійно висіла у «Вікні сатири» в центрі Львова. Може, через це постійне напруження і пішов раніше з життя музикант, композитор, науковець Ігор Хома. Що ж до «дудочок», то існувала така собі БСМ («бригада содействия милиции»), яка здебільшого формувалася з комсомольських активістів, що мали повноваження виловлювати стиляг та розрізати їм штани-дудочки. Ще можна було обстригти «жертву», яка мала довге волосся або «кок», як у Елвіса Преслі. В такий час Ступка відважився бути «стилягою». Здається, і «кок» він мав, і ще й до того був джазменом» [Мельниченко, 2012, с. 46].

Куликівчанин, артист Євген Шах згадував, що у Львові стиляги були популярними, а Богдан Ступка таки був кращим серед них. Він ніколи не був ретроградом, учився в студії, читав на радіо, та що там, раніше навіть зорі рахував. Його цікавило багато речей. І справді, молодий Богдан дуже любив джаз, а у Львові був кінотеатр «Україна», де грав хороший джазист [Мельниченко, 2012, с. 46]. Інша однокласниця, Лідія Кузик, додає, що їхній клас часто влаштовував вечори: «Ми ходили один до одного в гості, грали у фанти». «Цілувалися?» - Весело підморгує чоловік пані Зіновії, Борис Степанович. «Так, в ніс. Чомусь в ніс. Була в нас така гра «Лампа-ніс», - зніяковіло посміхаючись, відповіла Лідія Григорівна. А ще на вечорах молоді люди вчилися танцювати - танго, вальс, вальс-бостон. «Богдан Сильвестрович краще всіх танцював рок-н-рол. Адже він був одним з перших стиляг у Львові», - розповіла пані Лідія. «Його сильно засуджували і за штани-дудочки, і за буржуазні танці. Система так зомбувала людей, що навіть якщо штани були вузькі, то ти вже мало не ворог народу. Але Богдан не звертав на це уваги», - додав Борис Степанович [Богдан Ступка].

Найбільшим шкільним Богдановим другом у школі № 28 був майбутній заслужений артист, перший диктор Західної України Роман Лемех ((його родина 1947 року переїхала до Львова, де він з 1948 року навчався у Львівській середній школі № 28): «З Богданом ми ходили в один садок, сиділи за однією партою у школі та грали на сцені шкільного театру. У школі вчителя нас просто тягли за вуха. Пам'ятаю, у 10-му класі ми зі Ступкою ніяк не могли здати математику і списали в однокласниці, яка була асом у цій науці, Христини Паляниці (нині професор). І так добре, що отримали по п'ятірці, а Христина четвірку, – сміється Роман Лемеха. – Зате на сцені нам не було рівних. Тому й шанувальниць у нас було дуже багато. Тим більше, що ми були стилягами та хохмачами» [9 днів].

Шкільні роки – це, і перше кохання, і перші романтичні побачення, і томління серця. «Наша школа була до середини 1950-х років виключно чоловічою. Лише в сьомому класі до неї перевели невелику групу дівчат зі школи № 28, розташованої поблизу. Подія ця для всіх нас була надзвичайна, в дівчат усі позакохувалися моменталью, в кожну по кілька молодих кавалерів», – розповідатиме згодом про шкільні роки і дружбу Всеволод Окпиш [Мельниченко, 2012, с. 46]. «Ми були такі вихована! З дівчатами поводилися «нічим» і ніколи не розповідали історій про свої пригоди. Богдан Ступка був дуже популярним у жіночої статі. І якось доля зло пожартувала з нас, - розповідає Роман Лемеха. - Ми закохалися в одну дівчину Любу і, не знаючи, як вирішити ситуацію, навіть два дні не розмовляли. Але дівчина виявилася розумнішою за нас. Вона, як то кажуть, «відійшла від Романа і Богдана і вийшла за Івана», - згадував Роман Лемех [9 днів].

Шкільною симпатією 10-ти класника Богдана Ступки була Зіновія Кривко. «На одному зі своїх вечорів, куди він завжди запрошував і однокласників, Богдан раптом, вказуючи на мене, каже: «Ось сидить Зеня Сироїд. Ви собі уявляєте – вона дала мені «гарбуза» в 10-му класі», - сміється Зіновія Петрівна. Школяр Ступка написав їй одного разу записку: «Давай дружити», а соромлива дівчина її проігнорувала. Але пізніше таки стала нерозлучною подругою майбутнього актора, а потім до їхньої компанії приєднався її чоловік Борис Кривко, з яким Богдан Ступка міцно здружився» [Богдан Ступка].

У роки Богданового навчання у школі № 28 щосуботи проводилися учнівські вечори, на які запрошувалися письменники, артисти, науковці, демонструвалися досягнення художньої самодіяльності. Діяла команда КВК, якою керували Вайфельд А.І. та Шпорн М.С. [Післявоєнний].

А ще діяв шкільний драматичний гурток, який створила вчителька російської мови та літератури Ганна Михайлівна. Однією з постановок стала вистава «В добрий час» Віктора Розова, в якій головні ролі грали старшокласники – десятикласники Богдан Ступка і Всеволод Окпиш. Сюжет вистави: «Син професора Андрій Аверін закінчив школу і не може визначитися з вибором подальшого шляху. Його друг Вадим збирається вступати до елітного інституту, знаючи, що його батько може зателефонувати та попросити за нього. Мати Андрія теж шукає протекцію, щоб молодший син вступив до престижного вишу. Старший брат Андрія Аркадій служить у театрі, але ця робота вже не приносить йому задоволення. У цей момент із Сибіру приїжджає племінник Петра Івановича Аверіна Олексій вступати до сільськогосподарської академії. Прямолінійний, відкритий хлопець вносить сумбур у життя професорської сім'ї». Б. Ступка грав юнака, який приїхав із Сибіру, а В. Окпиш — міського хлопця. Зберіглася унікальна світлина цієї вистави, на якій 17-річний Богдан Ступка (стоїть біля карти) і Роман Лемех (крайній зліва) [Мельниченко, 2012, с. 10].

Однокласників зі школи № 28 Богдан безкоштовно водить в оперу. З ними вдома ставлять «Фауста». Лаштують сцену, завісу, з пластиліну ліплять фігурки Фауста і Мефістофеля: «І співали за них. Мій друг Богдан співав гарно, а я вив. Але вив натхненно! Сусіди навіть писали в домоуправління, вимагали, аби я припинив співати за стіною» [Загребельний, 2018, с. 6]. «Без перебільшення можна сказати, що велику роль у нашому формуванні, світогляді та вихованні відіграла опера. Артист Львівського оперного театру Сильвестр Дмитрович Ступка проводив нас із

CC BY 4.0

Богданом у театр, де на вільних кріслах, а частіше на стільцях чи сходинах, ми поступово «проходили» весь репертуар української, російської, світової опери, слухали неперевершених зірок Сергія Лемешева, Павла Лисиціана, Тійта Куузіка, Івана Паторжинського. Популярні фрагменти оперних арій, дуети, хори «відтворювалися» нами потім у дружніх компаніях, з чого ми були дуже горді тим більше, що відчували зростання зацікавленості до нас шкільних колег і «колежанок»», – згадував Богданів шкільний друг Всеволод Окпиш [Мельниченко, 2012, с. 46].

У ці ж роки 14 -річного сина Сильвестр Дмитрович активно залучає до театральної професії. Богдан грає невеликі епізодичні ролі або бере участь «у масовках» у виставах московських театрів, коли вони приїжджали до Львова на гастролі. Такою «театральною працею» юний актор ще допомагав родині отримати додатковий фінансовий прибуток. «Батько як артист хору часто підробляв у цих виставах і пропонував мене, коли потрібні були хлопчики мого віку для масовок чи інших моментів. Пам'ятаю, скажімо, «Дні Турбних», привезені Театром імені Станіславського, Ларіосика грав тоді Євген Леонов, а в масовці брав участь ще мало кому відомий Євген Урбанський! Мене поставили виносити... гетьмана Скоропадського... Відповідальна штука, між іншим не кого-небудь... В якійсь іспанській комедії я перебігав у чернечому одязі через сцену з однієї куліси до іншої... Заробив шістдесят карбованців (величезні гроші!), які віддали тільки тоді, коли за ними прийшов батько...» [Мельниченко, 2012, с. 38].

Так, дякуючи татові Сильвестру Дмитровичу, відбувалося становлення майбутнього актора. Б. Ступка-Підліток назавжди запам’ятає драматургію всіх опер, сценічні прийоми всіх корифеїв вокалу, які тоді виступають або гастролюють на львівській оперній сцені. Відтоді відразу вирізняє фальшиві ноти, завважує штучні, неприродні жести чи манери.

1956 рік. Ім’я Романа Віктюка у Львові гримить. Він, дипломований, повертається з Москви на Батьківщину. Працює у театрі юного глядача. В гурток при ТЮГові записується і Богдан. Десятикласник, мов тінь, ходить за Віктюком, проводжає додому. Весь час повторює один і той самий рефрен: «Я хочу бути актором!» Віктюк поплескує по плечі: «Будеш! Ти побачиш небо в алмазах» [Козак, 2024].

Думка про навчання «на артиста» в юнака жевріла, але театральної студії тоді у Львові ще не було, як не було й грошей, щоб їхати до Києва в театральний інститут. Богдан Ступка вирішив поступати до львівського ЗВО.

Висновки. Таким чином, становлення особистості майбутнього митця Богдана Ступки у шкільні роки припало на дві історичні епохи пізнього сталінізму та епохи хрущовської десталінізації. Епоха пізнього сталінізму (друга половина 1940-х – початок 1950-х рр.) з її другим етапом утвердження радянського режиму у Східній Галичині, яка відзначена гостротою боротьби між самостійницьким рухом (УПА, ОУН), з одного боку, і радянськими силовими структурами – з іншого, супроводжувалася каральними акціями проти місцевого населення, обвинуваченого в «пособництві», «співчутті» повстанцям (арешти, вбивства, конфіскації майна, масові депортації, запровадження системи заручництва), забезпечила сприятливі умови радянізації краю, силового включення місцевого населення до радянської моделі життя. Епоха хрущовської відлиги (середина 1950-х – середина 1960-х рр.) з

її десталінізацією, лібералізацією суспільно-політичного життя, деяким послабленням ідеологічного тиску, з поміркованою реабілітацією жертв сталінських репресій, з активним житловим будівництвом, непослідовними і суперечливими економічними реформами (раднаргоспи) та з новою хвилею «українізації» і піднесенням національної культури, з її політикою розширення міжнародних контактів СРСР і спробою сформувати собі новий імідж у світі, створила умови для появи нового покоління радянської молоді, яке увійде в історію як покоління «шістдесятників» – покоління, яке буде прагнути до самовираження своєї особистості (бурхливий розвиток субкультури «стиляг»), творчої свободи, яке буде сповідувати оригінальні, нові думки, відмінні від офіційних, яке дедалі більше потраплятиме під вплив нових віянь із західного демократичного світу, яким не могла вже завадити «залізна завіса» між двома ворожими таборами. Окрім умов суспільно – політичного життя на формування особистості майбутнього митця Богдана Ступки мали вирішальний вплив соціо-культурне середовище театрального Львова, освітнє середовище шкіл №№ 37, 4, 28, які мали давні традиції національного та інтелектуального життя (саме у ці заклади направляла на навчання своїх дітей тогочасна національна і інтелектуальна еліта Львова), коло спілкування та коло шкільних друзів, що склалося у ці роки. Але чи не найбільший вплив на становлення творчої особистості підлітка Богдана Ступки продовжувала відігравати родина, в якій панував дух свободи, взаємоповаги, духовного поступу, свободи вибору. Саме родина у найбільш складний пубертатний період шкільних років відіграла ключову роль у становленні духовних орієнтирів та духовних цінностей особистості підлітка Богдана Ступки, захопивши його особистість любов'ю до високого класичного оперного і балетного, театрального мистецтва, що у майбутньому стане визначальним чинником у виборі професійного фаху та передумовою формування феномену майбутнього українського митця.

Отже, усі ці чинники у сукупності сформували особистість високої культури, глибокої духовності, широкого світогляду та виняткового творчого потенціалу. Біографія Богдана Ступки є яскравим прикладом того, як соціокультурне середовище, освіта і родинне виховання можуть визначити життєвий шлях людини та сприяти становленню видатної творчої особистості майбутнього митця.

Список використаних джерел та літератури

Богдан Ступка у юності був стилягою та краще всіх танцював рок-н-рол. URL: https://tsn.ua/ukrayina/bogdan-stupka-u-yunosti-buv-stilyagoyu-ta-krasche-vsih-tancyuvav-rok-n-rol.html (дата звернення: 05.03.2026).

Боднар, Г., 2015. Розкіш і злидні повоєнного Львова, або реалії житлово-побутового повсякдення в омріяному місті. URL: https://uamoderna.com/md/bodnar-postwar-lviv/ (дата звернення: 08.03.2026).

Брюховецька, Л., 2005. Богдан Ступка: королі, гетьмани, генерали. *Кіно-Театр*, № 5 (61), 52-57. URL: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=474 (дата звернення: 15.03.2026).

Брюховецька, Л., 2020. «І воля моя, як ці гори, висока!» Фільму «Білий птах з чорною ознакою» – 50 років. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/items/16b619b7-88cb-4a7d-a4b2-c28a347005f6 (дата звернення: 14.03.2026).

Вергеліс, О., 2016. Українська драма. Епізоди. Київ: Радуга.

Вплив виховання на формування особистості дитини – головні аспекти. URL: https://psyhologist.com.ua/vpliv-vixovannya-na-formuvannya-osobistosti-ditini-golovni-aspekti (дата звернення: 12.03.2026).

CC BY 4.0

Громов, В., 2005 «Богдан Ступка: «Одного разу в Америці мене прийняли за Роберта де Ніро» URL: https://incident.obozrevatel.com/ukr/crime/26170-bogdan-stupka-odnogo-razu-v-ameritsi-mene-prijnyali-za-roberta-de-niro.htm (дата звернення: 03.03.2026).

Гусакова, Н., Хвостова, Т., 2022. Формування творчої особистості Богдана Ступки як майстра українського театру. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, (1),* 201–206. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4177/Visnyk_NAKKKIM_1_2022_DOI-201-206.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 12.03.2026).

9 днів без Богдана Ступки. URL:https://odessamedia.net/obzor-pressy/048-ua/9-dnei-bez-bogdana-stupki (дата звернення: 07.03.2026).

Загребельний, М., 2018. Богдан Ступка [Текст] / М. Загребельний. - Київ : Укрвидавполіграфія, 118. - *(Знамениті українці)*.

Козак, Т., 2024. Богдан Ступка: актор, творець і громадянин. URL: https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=4&idg=358 (дата звернення: 09.03.2026).

Коломієць, Р., 2006. Пристрасті за Богданом. Київ: Факт.

Коляда, І., 2019. «Вічний бурлака нашої літератури»: Іван Нечуй-Левицький. Життєпис. *Національно-культурний вимір: монографія / Ігор Коляда, Володимир Ткаченко, Олександр Терещенко.* Харків: Ранок,. 448.

Коляда, І., Семеній, Б., 2025. Митець Богдан Ступка і генерал Валерій Залужний. Вплив епохи та соціально-культурного середовища малої батьківщини на становлення особистості: порівняльний аспект. *Вісник аграрної історії: науковий журнал.* 2025. № 53-54. 234 - 248. URL: https://doi.org/10.31392/VAH-2025.53-54.21 (дата звернення: 09.03.2026).

Леннік, І., 2025. Становлення особистості Богдана ступки в дитячі та юнацькі роки: вплив родинного виховання. *Культурологічний альманах*, (2), 154–160. URL: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/612/563 (дата звернення: 27.11.2025).

Ліцей №37 ЛМР. URL: https://uk.everybodywiki.com/%D0%9B%D1%96%D1%86%D0%B5%D0%B9_%E2%84%9637_%D0%9B%D0%9C%D0%A0 (дата звернення: 10.03.2026).

Мельниченко, В., 2012. Богдан Ступка. Біографія. М.: Домашня бібліотека.

Мельниченко, В., 2001. Богдан Ступка: (Штрихи до портрета). Київ: Знання України.

Мельниченко, В., 2012. Чистий серцем Пам'яті Богдана Ступки. Слово Просвіти 39 (676), 27 вересня — 3 жовтня.

Москаленко, В., 2013. Соціалізація особистості: монографія / В.Москаленко – К.: Фенікс.

о., Музичка, І., 2010. Блаженніший Любомир зблизька. URL: https://issuu.com/0740/docs/libreto (дата звернення: 07.03.2026).

Пагіря, О., 2012. Під західним брендом: «стиляжний» спосіб життя молоді в СРСР був формою соціокультурного протесту. URL: https://tyzhden.ua/pid-zakhidnym-brendom-styliazhnyj-sposib-zhyttia-molodi-v-srsr-buv-formoiu-sotsiokulturnoho-protestu/ (дата звернення: 11.03.2026).

Палій, О., 2025. Львівські стежки Богдана Ступки. *Кіно-Театр*, № 2, 44-46.

79 років тому народився Богдан Ступка. URL: https://uainfo.org/blognews/1598515416-79-rokiv-tomu-narodivsya-bogdan-stupka.html (дата звернення: 02.03.2026).

Педагог з великої літери — Мирон Зарицький. URL: https://parafia.org.ua/person/zarytskyj-myron/ (дата звернення: 02.03.2026).

Післявоєнний період нашої школи. URL: http://www.school28.edukit.lviv.ua/informaciya_pro_zaklad/istoriya_shkoli/pislyavoyennij_period_zakladu/ (дата звернення: 08.03.2026).

Прокопів, В., 2016. Чим особливою є історія приміщення школи №28 у Львові? URL: https://photo-lviv.in.ua/chym-osoblyvoyu-je-istoriya-prymischennya-shkoly-28-u-lvovi/ (дата звернення: 09.03.2026).

Садова, Л., 2023. Перша Українська жіноча гімназія у Львові. URL: https://inlviv.in.ua/lviv/persha-ukrayinska-zhinocha-gimnaziya-u-lvovi (дата звернення: 13.03.2026).

Саква, О., 2020. Людина гри. Портрет Богдана Ступки. *Кіно-театр*, (3), 29–32.

Сорока, Б., 2013. Спогади: Родина. Збруч. URL: https://zbruc.eu/node/9292 (дата звернення: 13.03.2026).

Тримбач, С., 2022. Богдан Ступка. Метаморфози. Київ: Дух і літера.

Чечель, Л., 2012. Україна попрощалась з Актором від Бога. Культура і життя. № 30 (4498) 27 липня.

Якель, Р., 2009. Поет формул. Дзеркало тижня. № 22 (750) 20-26 червня.

References

79 rokiv tomu narodyvsia Bohdan Stupka [79 years ago Bohdan Stupka was born]. URL: https://uainfo.org/blognews/1598515416-79-rokiv-tomu-narodivsya-bogdan-stupka.html (accessed: 02.03.2026). [in Ukrainian].

9 dniv bez Bohdana Stupky [9 days without Bohdan Stupka]. URL: https://odessamedia.net/obzor-pressy/048-ua/9-dnei-bez-bogdana-stupki (accessed: 07.03.2026). [in Ukrainian].

Bodnar, H., 2015. Rozkish i zlydni povoiennoho Lvova, abo realii zhytlovo-pobutovoho povsiakdennia v omriianomu misti [Luxury and poverty of postwar Lviv, or the realities of housing and everyday life in the dream city]. URL: https://uamoderna.com/md/bodnar-postwar-lviv/ (accessed: 08.03.2026). [in Ukrainian].

Bohdan Stupka u yunosti buv styliagoiu ta krashche vsikh tantsyuvav rok-n-rol [Bohdan Stupka in his youth was a stylish guy and danced rock and roll better than anyone]. URL: https://tsn.ua/ukrayina/bogdan-stupka-u-yunosti-buv-stilyagoyu-ta-krasche-vsih-tancyuvav-rok-n-rol.html (accessed: 05.03.2026). [in Ukrainian].

Briukhovetska, L., 2005. Bohdan Stupka: koroli, hetmany, heneraly [Bohdan Stupka: kings, hetmans, generals]. Kino-Teatr, № 5 (61), 52–57. URL: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=474 (accessed: 15.03.2026). [in Ukrainian].

Briukhovetska, L., 2020. «I volia moia, yak tsi hory, vysoka!» Filmu «Bilyi ptakh z chornoiu oznakoiu» – 50 rokiv ["And my freedom is as high as these mountains!" The film "White Bird with a Black Mark" – 50 years]. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/items/16b619b7-88cb-4a7d-a4b2-c28a347005f6 (accessed: 14.03.2026). [in Ukrainian].

Chechel, L., 2012. Ukraina poproshchalasia z Aktorom vid Boha [Ukraine said goodbye to the Actor from God]. Kultura i zhyttia, № 30 (4498). [in Ukrainian].

Hromov, V., 2005. «Bohdan Stupka: Odhnoho razu v Amerytsi mene pryiniialy za Roberta de Niro» ["Bohdan Stupka: Once in America I was mistaken for Robert De Niro"]. URL: https://incident.obozrevatel.com/ukr/crime/26170-bogdan-stupka-odnogo-razu-v-ameritsi-mene-prijnyali-za-roberta-de-niro.htm (accessed: 03.03.2026). [in Ukrainian].

Husakova, N., Khvostova, T., 2022. Formuvannia tvorchoi osobystosti Bohdana Stupky yak maistra ukrainskoho teatru [Formation of Bohdan Stupka's creative personality as a master of Ukrainian theatre]. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv, (1), 201–206. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4177/Visnyk_NAKKKIM_1_2022_DOI-201-206.pdf (accessed: 12.03.2026). [in Ukrainian].

Koliada, I., 2019. «Vichnyi burlaka nashoi literatury»: Ivan Nechui-Levytskyi. Zhyttiepys. Natsionalno-kulturnyi vymir: monohrafiia ["Eternal wanderer of our literature": Ivan Nechui-Levytskyi. Biography. National and cultural dimension: monograph]. Kharkiv: Ranok, 448 p. [in Ukrainian].

Koliada, I., Semenii, B., 2025. Mytets Bohdan Stupka i heneral Valerii Zaluzhnyi. Vplyv epokhy ta sotsiokulturnoho seredovyshcha maloi batkivshchyny na stanovlennia osobystosti: porivnialnyi aspekt [Artist Bohdan Stupka and General Valerii Zaluzhnyi. The influence of the era and socio-cultural environment of the small homeland on personality formation: comparative aspect]. Visnyk ahrarnoi istorii, № 53–54, 234–248. URL: https://doi.org/10.31392/VAH-2025.53-54.21 (accessed: 09.03.2026). [in Ukrainian].

Kolomiiets, R., 2006. Prystrasti za Bohdanom [Passions for Bohdan]. Kyiv: Fakt. [in Ukrainian].

Kozak, T., 2024. Bohdan Stupka: aktor, tvorets i hromadianyn [Bohdan Stupka: actor, creator and citizen]. URL: https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=4&idg=358 (accessed: 09.03.2026). [in Ukrainian].

Lennik, I., 2025. Stanovlennia osobystosti Bohdana Stupky v dytiachi ta yunatski roky: vplyv rodynnoho vykhovannia [Formation of Bohdan Stupka's personality in childhood and youth: the influence of family upbringing]. Kulturolohichnyi almanakh, (2), 154–160. URL: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/612/563 (accessed: 27.11.2025). [in Ukrainian].

Litsei №37 LMR [Lyceum No. 37 of Lviv City Council]. URL: https://uk.everybodywiki.com (accessed: 10.03.2026). [in Ukrainian].

CC BY 4.0

Melnychenko, V., 2001. Bohdan Stupka: Shtrykhy do portreta [Bohdan Stupka: Strokes to the portrait]. Kyiv: Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].

Melnychenko, V., 2012. Bohdan Stupka. Biohrafiia [Bohdan Stupka. Biography]. Moscow: Domashnia biblioteka. [in Ukrainian].

Melnychenko, V., 2012. Chystyi sertsem. Pamiati Bohdana Stupky [Pure in heart. In memory of Bohdan Stupka]. Slovo Prosvity, 39 (676). [in Ukrainian].

Moskalenko, V., 2013. Sotsializatsiia osobystosti: monohrafiia [Socialization of personality: monograph]. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian].

o. Muzychka, I., 2010. Blazhenishyi Liubomyr zblyzka [His Beatitude Lubomyr up close]. URL: https://issuu.com/0740/docs/libreto (accessed: 07.03.2026). [in Ukrainian].

Pahiria, O., 2012. Pid zakhidnym brendom: «styliazhnyi» sposib zhyttia molodi v SRSR buv formoiu sotsiokulturnoho protestu [Under the Western brand: the "stylish" lifestyle of youth in the USSR was a form of sociocultural protest]. URL: https://tyzhden.ua/pid-zakhidnym-brendom-styliazhnyj-sposib-zhyttia-molodi-v-srsr-buv-formoiu-sotsiokulturnoho-protestu/ (accessed: 11.03.2026). [in Ukrainian].

Palii, O., 2025. Lvivski stezhky Bohdana Stupky [Lviv paths of Bohdan Stupka]. Kino-Teatr, № 2, 44–46. [in Ukrainian].

Pedahoh z velykoi litery — Myron Zarytskyi [A teacher with a capital letter — Myron Zarytskyi]. URL: https://parafia.org.ua/person/zarytskyj-myron/ (accessed: 02.03.2026). [in Ukrainian].

Pisliavoiennyi period nashoi shkoly [Postwar period of our school]. URL: http://www.school28.edukit.lviv.ua/informaciya_pro_zaklad/istoriya_shkoli/pislyavoyennij_period_zakladu/ (accessed: 08.03.2026). [in Ukrainian].

Prokopiv, V., 2016. Chym osoblyvoiu ye istoriia prymishchennia shkoly №28 u Lvovi? [What is special about the history of the building of School No. 28 in Lviv?]. URL: https://photo-lviv.in.ua/chym-osoblyvoyu-je-istoriya-prymischennya-shkoly-28-u-lvovi/ (accessed: 09.03.2026). [in Ukrainian].

Sadova, L., 2023. Persha Ukrainska zhinocha himnaziia u Lvovi [The First Ukrainian Girls' Gymnasium in Lviv]. URL: https://inlviv.in.ua/lviv/persha-ukrayinska-zhinocha-gimnaziya-u-lvovi (accessed: 13.03.2026). [in Ukrainian].

Sakva, O., 2020. Liudyna hry. Portret Bohdana Stupky [Man of the game. Portrait of Bohdan Stupka]. Kino-Teatr, (3), 29–32. [in Ukrainian].

Soroka, B., 2013. Spohady: Rodyna [Memoirs: Family]. URL: https://zbruc.eu/node/9292 (accessed: 13.03.2026). [in Ukrainian].

Trymbach, S., 2022. Bohdan Stupka. Metamorfozy [Bohdan Stupka. Metamorphoses]. Kyiv: Dukh i Litera. [in Ukrainian].

Verhelis, O., 2016. Ukrainska drama. Epizody [Ukrainian drama. Episodes]. Kyiv: Raduga. [in Ukrainian].

Vplyv vykhovannia na formuvannia osobystosti dytyny – holovni aspekty [The influence of upbringing on the formation of a child's personality – main aspects]. URL: https://psyhologist.com.ua/vpliv-vixovannya-na-formuvannya-osobistosti-ditini-golovni-aspekti (accessed: 12.03.2026). [in Ukrainian].

Yakiel, R., 2009. Poet formul [Poet of formulas]. Dzerkalo tyzhnia, № 22 (750). [in Ukrainian].

Zahrebelnyi, M., 2018. Bohdan Stupka. Kyiv: Ukrvydavpolihrafiia, 118 p. (Seriia «Znamenyti ukraintsi») [Bohdan Stupka]. [in Ukrainian].

THE FORMATION OF THE ARTIST BOHDAN STUPKA:
STROKE TO THE PORTRAIT

Ihor Koliada
Doctor of Historical Sciences,
Professor of the Department of Methodology and Methods of Social Disciplines,
Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv

Abstract. *The article is devoted to the study of the formation of the personality and the formation of the creative worldview of the outstanding Ukrainian theater and film actor Bohdan Stupka during his school years. The focus is on the problem of socialization of the personality in the conditions of complex socio-political transformations of the post-war period and the period of the Khrushchev thaw, as well as the influence of the socio-cultural environment, family upbringing, educational and artistic environment on the formation of the future artist. The article analyzes the features of the historical era in which Bohdan Stupka's*

personality was formed, in particular the period of late Stalinism and Khrushchev's de-Stalinization, which significantly influenced the worldview, value system and cultural orientations of the young generation of the post-war period. Special attention is paid to the role of the city of Lviv as an important cultural center, which had a significant impact on the formation of aesthetic preferences and the spiritual world of the future actor. The importance of the school environment is studied, in particular, studying in Lviv schools No. 37, 4 28, which had ancient educational and national-cultural traditions and formed the environment of intellectual and creative youth. The influence of the circle of friends, school friends, teachers and the general atmosphere of the theatrical Lviv environment on the development of creative abilities, interest in art and theater in Bohdan Stupka - a teenager is also considered. An important place in the study is occupied by the analysis of the family environment, which played a decisive role in the formation of spiritual values, moral guidelines and artistic interests of Bohdan Stupka. It was thanks to the family and early acquaintance with theatrical and opera art that the formation of his aesthetic taste, worldview and professional guidelines took place. The article proves that the formation of the personality of the future artist was a complex and multifactorial process, in which the influence of the historical era, social environment, education, culture and family upbringing was combined. Taken together, these factors formed the basis for the emergence of a prominent figure in Ukrainian theater and cinema in the future.

Key words: *Bohdan Stupka, socialization of personality, school years, Lviv, theatrical art, cultural environment, personality formation.*

Дата надходження статті: 19.03.2026 Дата прийняття статті: 09.04.2026 Опубліковано: 25.04.2026